

מצות סיפור יציאת מצרים

1. מס' ברכות (יב, ע"ב-יג, ע"א): "משנה: מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: 'למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך'. 'ימי חיך' - הימים, 'כל ימי חיך' - הלילות; וחכמים אומרים: 'ימי חיך' - העולם הזה, 'כל' - להביא לימות המשיח. גמרא: תניא, אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח? והלא כבר נאמר: 'הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם!' - אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא בו אתה אומר: 'לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך'. לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו; וכן הוא אומר: 'אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל תתבוננו', אל תזכרו ראשנות - זה שעבוד מלכות, וקדמניות אל תתבוננו - זו יציאת מצרים, 'הנני עשה חדשה עתה תצמח' - תני רב יוסף: זו מלחמת גוג ומגוג. משל, למה הדבר דומה - לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב; פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי; פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש; אף כך ישראל - צרות אחרונות משכחות את הראשונות".

2. מכילתא דרשב"י (יג, ג): "ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה' מכלל שנאמר 'והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר' יכול אם אין שאלך אתה מגיד לו ואם לאו אי אתה מגיד לו ת"ל 'והגדת לבנך' אע"פ שאינו שואלך. אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין ת"ל ויאמר משה אל העם 'זכור את היום הזה' (אשר יצאתם ממצרים)".

3. רמב"ם ספר המצוות, מצוה קנז: "והמצוה הקנז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מה שיוסיף במאמר ויארך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו עמנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו ית' על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב. כמו שאמרו (הגש"פ) כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובת. והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו ית' (ס"פ בא) והגדת לבנך ביום ההוא וכו'. ובא הפירוש (שם ומכיל') והגדת לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. כלומר מתחלת הלילה חייב אתה לספר. ולשון מכילתא [דרשב"י במדרש הגדול] מכלל שנאמר כי ישאלך בנך יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אין אתה מגיד לו תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך אין לי אלא בזמן שיש לו בן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מניין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים. כלומר שהוא צוה לזכרו כמו אמרו (עשה"ד ע' קנה) זכור את יום השבת לקדשו. וכבר ידעת לשון אמרם (הגש"פ) ואפילו כולנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המספר ביציאת מצרים הרי זה משובח".

4. רמב"ם, הל' חמץ ומצה ז, א-ב: "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' כמו שנאמר 'זכור את יום השבת', ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח: מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו, כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות, ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן".

5. רמב"ם, הל' קריאת שמע א, א-ג: "פעמים בכל יום קוראין ק"ש בערב ובבקר, שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזה הוא לילה, ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום: ומה הוא קורא שלשה פרשיות אלו הן: שמע והיה אם שמוע ויאמר, ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד השם ואהבתו ותלמודו שהוא העיקר הגדול שהכל תלוי בו, ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על (זכירת) שאר כל המצוות, ואחר כך פרשת ציצית שגם היא יש בה צווי זכירת כל המצוות: אע"פ שאין מצוות ציצית נוהגת בלילה קוראין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת קריאת שמע".

6. רמב"ם, הל' חמץ ומצה ז, ד-ה: "וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבת, כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרח ומלפניו כופרים וטועין אחר ההבל ורודפין אחר ע"ז, ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן התועים וקרבתנו ליחודו, וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות שנעשו לנו ובחירותנו, והוא שידרוש 'מארמי אובד אבי' עד שיגמור כל הפרשה... ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה".

7. מס' פסחים קטז, ע"א: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח מאי בגנות? רב אמר: מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו. [ושמואל] אמר: עבדים היינו".

8. שו"ת הרא"ש, כלל כד, סימן ב: "וששאלת: למה אין מברכין על ספור ההגדה. הרבה דברים צוה הקב"ה לעשות זכר ליציאת מצרים ואין אנו מברכין עליהן; כגון: הפרשת בכורות וכל המועדים. שאין צריך להזכיר בהפרשת בכורות שאנו עושין אותו זכר ליציאת מצרים, אלא שצוה הקב"ה לעשות המעשה ומתוך כך אנו זוכרין יציאת מצרים. ולאו דוקא הגדה בפה, אלא אם ישאל מפרשין לו (וזהו ההגדה לצד שזוכרין יציאת מצרים)".

9. מס' פסחים קטז, ע"א-ע"ב: "רבן גמליאל היה אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו. ואלו הן: פסח, מצה, ומרור. פסח - על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, [שנאמר 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו'], מצה - על שום שנגאלו אבותינו ממצרים, [שנאמר 'יאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו'], מרור - על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים, שנאמר '[וימררו את חיייהם וגו']. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שנאמר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים'".

9. רמב"ם, הל' חמץ ומצה ז, ה-ו: "כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן, פסח מצה ומרור, פסח על שם שפסח המקום ב"ה על בתי אבותינו במצרים שנאמר 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו' ', מרורים על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, מצה על שם שנגאלו, ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה: בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר 'ואותנו הוציא משם וגו' ', ועל דבר זה צוה הקב"ה בתורה 'וזכרת כי עבד היית' כלומר. כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית".

10. מס' פסחים קטז, ע"ב: "אמר רב אחא בר יעקב: סומא פטור מלומר הגדה. כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם 'בננו זה', מה להלן - פרט לסומא, אף כאן - פרט לסומין איני? והאמר מרימר: שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף? אמרו: רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב ששת? אמרו: רב ששת. - קסברי רבנן: מצה בזמן הזה דרבנן. מכלל דרב אחא בר יעקב סבר מצה בזמן הזה דאורייתא? והא רב אחא בר יעקב. הוא דאמר מצה בזמן הזה דרבנן! - קסבר: כל דתקון רבנן - כעין דאורייתא תיקון. - לרב ששת ולרב יוסף נמי, הא ודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תיקון! - הכי השתא! בשלמא התם, מדהוה ליה למיכתב בננו הוא וכתוב בננו זה - שמע מינה פרט לסומין הוא דאתא, אבל הכא - אי לאו בעבור זה מאי לכתוב? אלא: בעבור מצה ומרור הוא דאתא".